

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) [www. economy.nayka.com.ua](http://www.economy.nayka.com.ua) | № 8, 2020 | 27.08.2020 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2020.8.2](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.8.2)

УДК 323.173: 338.22.021.4

*Н. В. Резнікова,
д. е. н., професор,
професор кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин,
Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
ORCID ID: 0000-0003-2570-869X*

ЕКОНОМІЧНІ МЕХАНІЗМИ ПОЛІТИКИ ПРОТИДІЇ СЕПАРАТИЗМУ ТА ІРЕДЕНТИЗМУ В УКРАЇНІ: ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ЯК ДЕТЕРМІНАНТА ЦІЛІСНОСТІ ДЕРЖАВИ

*N. Reznikova
Doctor of Economic Sciences,
Professor at the Chair of World Economy and International Economic Relations of Institute of
International Relations Taras Shevchenko National University of Kyiv*

ECONOMIC MECHANISMS OF THE POLICY FOR COUNTERACTING SEPARATISM AND IRREDENTISM IN UKRAINE: ECONOMIC SECURITY AS A DETERMINANT OF STATE INTEGRITY

Мета статті полягає у формуванні комплексного підходу до розробки політики протидії сепаратизму та іредентизму в Україні з акцентом на економічних механізмах її реалізації. Запропоновано розглядати політику протидії сепаратизму та іредентизму як сукупність принципів, політичних, соціальних й економічних методів та інструментів, а також їхнього інституційного забезпечення, за допомогою яких уряд держави, забезпечуючи внутрішнє функціонування національної економіки, визначає особливості функціонування її регіонів як структурних елементів, наслідками реалізації якої ставатиме активізація внутрішнього руху товарів, капіталів, технологій, знань, робочої сили, розвиток і реалізація виробничого, інноваційного, інвестиційного потенціалу, що сприятиме консолідації нації та підвищенню добробуту населення з вирівнюванням асиметрій доходів по регіонам.

Беручи за основу підхід В. Панченка до визначення змістовного наповнення «економічної політики», що базувався на виокремленні її складових як з позицій функціонально-інструментального підходу, так і стратегічного, й інституційного, запропоновано виокремити такі механізми політики протидії сепаратизму та іредентизму, як: монетарний, фіскальний, валютний, борговий, інвестиційний, міграційний (в рамках реалізації політики впливу на господарські процеси); фіскальний, борговий (в рамках реалізації політики підвищення конкурентоспроможності); інноваційний, цифровий, інвестиційний механізм (в рамках політики росту); галузевий, інфраструктурний, технологічний механізм (в рамках структурної політики); регуляторний, інституційний, інтеграційний механізм (в рамках політики, що регламентує діяльність).

Складові економічного механізму протидії сепаратизму та іредентизму в Україні включають чотири категорії: верховенство права (захист прав власності, ефективність

судової системи, урядова сумлінність); обмеження уряду (податковий тягар, державні витрати, фіскальне здоров'я); регуляторна ефективність (свобода бізнесу, свобода ринку праці, монетарна свобода); відкритість ринків (свобода торгівлі, свобода інвестицій, фінансова свобода). Економічний механізм протидії сепаратизму та іредентизму в Україні має базуватись на принципах економічної самостійності, економічної відповідальності, економічної рівноправності суб'єктів господарювання у всіх регіонах України. До тригерів сецесіоністських процесів економічної та соціальної природи віднесено: обмеження свобод підприємницької діяльності (бюрократія, корупція, зарегульованість дозвільних процедур); обмеження інвестиційної свободи (недостатньо забезпечені умови для залучення вітчизняних та іноземних інвестицій, значна корупція); слабкий захист прав власності (низький рівень захисту майнової та інтелектуальної власності, суперечливість законодавства, неефективність судової системи, бюрократія, рейдерство); обмеження фінансової свободи (неефективність банківської системи, нерозвиненість фондового ринку, високі фінансові ризики, недоступність кредитних ресурсів для суб'єктів); проблеми у сфері трудових відносин (погіршення зайнятості та умов праці, низький рівень захисту трудових прав); неефективність державного регулювання (високі бюджетні витрати по відношенню до ВВП, високий державний борг); обмеження фіскальної свободи (проявляється у зростанні податкового тягара, складній процедурі адміністрування податків, неефективності перерозподілу бюджетних витрат).

В статті запропоновано розглядати економічні механізми політики протидії сепаратизму та іредентизму в Україні в контексті: а) інструментів політики, що регламентує соціально-економічну діяльність; б) структурної політики; в) політики розвитку; г) політики підтримки конкурентоспроможності.

The article's objective is to construct a comprehensive approach to elaborating the policy for counteracting separatism and irredentism in Ukraine with emphasis on economic mechanisms of its implementation. It is proposed that the policy of counteracting separatism and irredentism should be defined as a set of principles, political, social and economic methods and instruments, and their institutional support, by which the national government, charged with the internal operation of the national economy, determines the functional specifics of its regions as structural elements, and which, once implemented, will result in the intensified movement of goods, capitals, technologies, competencies, workforce, in the development and utilization of production, innovation and investment potentials, thus consolidating the nation, increasing the population's welfare and eliminating income asymmetries at regional level.

Taking the V. Panchenko's method for defining the essential meaning of "economic policy", based on highlighting its components from the perspective of the functional-instrumental, strategic and institutional approaches, as the point of reference enabled the author to propose the following mechanisms of the policy for counteracting separatism and irredentism: monetary, fiscal, currency, debt, investment, and migration mechanism (in implementing the policy of impact on economic processes); fiscal, and debt mechanism (in implementing the policy of competitiveness growth); innovation, digital, and investment mechanism (as part of the growth policy); sectoral, infrastructure, and technological mechanism (as part of the structural policy); regulatory, institutional, and integration mechanism (as part of the policy regulating activities).

The components of the economic mechanism for counteracting separatism and irredentism in Ukraine include four categories: supremacy of the law (protection of property rights, effectiveness of the judiciary system, government integrity); government constraints (tax burden, government expenditures, fiscal health); regulatory effectiveness (freedom of business, freedom of labor market, monetary freedom); openness of markets (freedom of trade, freedom of investment, financial freedom). The economic mechanism for counteracting separatism and irredentism in Ukraine has to rely upon the principles of economic autonomy, economic accountability, and economic equality of business enterprises in all the regions of Ukraine. The triggers of secessionist processes of economic and social origin have to include: limitations on the business freedoms (bureaucracy,

corruption, excessive regulation of licensing procedures); limitations on the investment freedom (unfavorable conditions for attracting domestic and foreign investment, heavy corruption); weak protection of property rights (poor protection of tangible and intangible assets, inconsistent legal rules, ineffective judicial system, bureaucracy, raiding); limitations on the financial freedom (ineffective bank system, underdeveloped stock market, high financial risks, hardly accessible loans for entities); problems with labor relations (shrinking employment and worsened work conditions, poor protection of labor rights); ineffectiveness of the regulation (high budget expenditures in proportion to GDP, high public debt); limitations on the fiscal freedom (resulting in the increased tax burden, the complicated procedure for tax administering, ineffective redistribution of the budget expenditures).

It is proposed that the economic mechanisms of the policy for counteracting separatism and irredentism in Ukraine should be considered in the context of: (i) instruments of policy regulating the socio-economic activities; (ii) structural policy; (iii) development policy; (iv) competitiveness policy.

Ключові слова: *сецесіонізм; сепаратизм; іредентизм; економічна політика; економічна безпека; економічна інтеграція.*

Keywords: *secessionism; separatism; irredentism; economic policy; economic security; economic integration.*

Постановка проблеми. Щодо причин сецесіонізму, який проявляється в реалізації сепаратистських та іредентистських стратегій відокремлення, є широкий спектр суперечливих гіпотез, які пов'язуються з економічними, культурними і політичними чинниками. Здебільшого дослідники оцінюють роль останніх в нарощуванні протиріч між регіонами та центральною владою, яка не виконує покладеної на неї консолідаційної місії. Водночас ігнорування економічних чинників як тригерів сецесіонізму, а також їхнього потенціалу до протидії останньому, виглядає невиправданим з огляду на можливості, які надає ефективне управління соціально-економічними процесами та реалізація вираженої комплексної економічної політики у забезпеченні цілісності нації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. М. Дієго і М. Власкамп роблять висновок про те, що сепаратистські рухи не впливають з економічних мотивів, і що економічні умови не впливають на сепаратизм [1]. Ці висновки здаються необґрунтованими щонайменше з двох причин. По-перше, рівень доходу на душу населення не є індикатором для визначення «економічної мотивації». Навіть якщо сепаратистів зацікавлювали виключно матеріальними міркуваннями (скажімо, збільшення майбутніх доходів через сецесію), поточний дохід на душу населення навряд чи продемонструє цю мотивацію. Натомість слід оцінювати очікувані ефекти, які матиме сецесія на дохід на душу населення, тобто на очікувану різницю між доходом на душу населення в регіоні до і після сецесії.

Наприклад, у статті про політичну економію конфліктів П. Болтона та Дж. Роланда відзначається, що більшість людей у регіоні може віддати перевагу сецесії з економічних причин, якщо вони очікують зміни у політиці державних видатків та перерозподілу доходів (бюджетно-податкова політика) відповідно з їхніми очікуваннями відразу після реалізації сецесіоністської стратегії [2]. За цих обставин більшість людей нададуть перевагу сецесії, перебуваючи як у більш багатому регіоні, так і у менш заможному [3; 4; 5; 6].

Тож першочергового значення для прихильників сепаратизму набувають очікувані зміни в податковій політиці та політиці перерозподілу, які залежать від різниці між середнім доходом та середнім доходом до і після сецесії. По-друге, можна вважати, що основні мотиви сепаратистів не є економічними, хоча і відчують на собі сильний вплив економічних умов господарювання в країні/регіоні. Важливого значення набувають і так звані «граничні ефекти»: так, мешканці регіону можуть захотіти відокремитись з чисто культурних / мовних причин, хоча це може зменшити дохід на душу населення. Але очікуване зниження доходу на душу населення може бути більшим або нижчим залежно від економічних умов. Наприклад, в умовах зростаючого впливу протекціоністських інструментів на міжнародну економічну політику, в умовах встановлення високих тарифних бар'єрів та прихованих форм нетарифного регулювання міжнародної торгівлі, сецесія може перетворити невеликий регіон на дуже бідну, навіть нежиттєздатну автаркічну економіку, тоді як у світі високої міжнародної відкритості та вільної торгівлі економічні витрати на сецесію становлять набагато менше. Отже, збільшення економічної інтеграції має тенденцію до посилення сепаратизму, хоча самі сепаратистські преференції можуть бути мотивовані суто неекономічними міркуваннями. Наприклад, франкомовне населення Квебеку, згідно проведених опитувань, якщо і мають прагнення до створення своєї власної країни із суто культурних та мовних міркувань, але враховують вплив міждержавних угод (та можливості адаптуватися до їхніх умов) на економічну активність в регіоні: так, міжнародна економічна інтеграція зі Сполученими

Штатами Америки (в рамках NAFTA, та нині — у обговорюваному форматі USMCA) суттєво зменшує витрати на сецесію, а тому ризикує робити сепаратизм політично та економічно вигідним в межах Канади.

Постановка завдання. Мета статті полягає у формуванні комплексного підходу до розробки політики протидії сепаратизму та іредентизму в Україні з акцентом на економічних механізмах її реалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ми пропонуємо розглядати політику протидії сепаратизму та іредентизму як сукупність принципів, політичних, соціальних й економічних методів та інструментів, а також їхнього інституційного забезпечення, за допомогою яких уряд держави, забезпечуючи внутрішнє функціонування національної економіки, визначає особливості функціонування її регіонів як структурних елементів, наслідками реалізації якої ставатиме активізація внутрішнього руху товарів, капіталів, технологій, знань, робочої сили, розвиток і реалізація виробничого, інноваційного, інвестиційного потенціалу, що сприятиме консолідації нації та підвищенню добробуту населення з вирівнюванням асиметрій доходів по регіонам.

Беручи за основу підхід В. Панченка до визначення змістовного наповнення «економічної політики», що базується на виокремленні її складових як з позицій функціонально-інструментального підходу, так і стратегічного, й інституційного [7; 8; 9; 10; 11], пропонуємо виокремити такі механізми політики протидії сепаратизму та іредентизму, як:

А) 3 позиції функціонально-інструментального підходу: борговий механізм в контексті реалізації державою боргової політики; валютний механізм в контексті реалізації державою валютної політики; фіскальний механізм в контексті реалізації державою фіскальної політики; інвестиційний механізм в контексті реалізації державою інвестиційної політики; інноваційний механізм в контексті реалізації державою інноваційної політики; інформаційний механізм в контексті реалізації державою інформаційної політики; кон'юнктурно-формуючий/галузевий механізм в контексті реалізації державою галузевої політики; енергетичний механізм в контексті реалізації державою енергетичної політики.

Б) 3 позиції стратегічного підходу: галузевий механізм, інфраструктурний механізм, технологічний механізм в контексті реалізації державою структурної політики; інноваційний механізм, цифровий механізм, інвестиційний механізм в контексті реалізації державою політики росту; кон'юнктурно-формуючий механізм в контексті реалізації державою кон'юнктурної політики; фіскальний механізм, валютний механізм і борговий механізм в контексті реалізації державою політики підтримки конкурентоспроможності [13].

В) 3 позиції інституційного підходу: інституційний механізм в контексті реалізації державою політики, що регламентує економічну діяльність; інтеграційний механізм в контексті реалізації державою інтеграційної політики [12; 15]; фіскальний механізм, монетарний механізм, валютний механізм, борговий механізм, інвестиційний механізм та міграційний механізм в контексті реалізації державою політики впливу на господарські процеси; інноваційний механізм, цифровий механізм, інвестиційний механізм в контексті реалізації державою політики росту; екологічний механізм в контексті реалізації державою політики охорони навколишнього середовища.

Складові економічного механізму протидії сепаратизму та іредентизму в Україні з позицій економічної безпеки може бути визначено на основі методології розрахунку Індексу економічної свободи (*Index of Economic Freedom*) за версією The Heritage Foundation [16; 26]. Індекс економічної свободи, що є інструментом для поглибленого аналізу економік у всьому світі, розраховується на підставі 12 показників, згрупованих в чотири категорії:

- верховенство права (захист прав власності, ефективність судової системи, урядова сумлінність);
- обмеження уряду (податковий тягар, державні витрати, фіскальне здоров'я);
- регуляторна ефективність (свобода бізнесу, свобода ринку праці, монетарна свобода);
- відкритість ринків (свобода торгівлі, свобода інвестицій, фінансова свобода).

Економічний механізм протидії сепаратизму та іредентизму в Україні з позицій економічної безпеки має базуватись на принципах економічної самостійності, економічної відповідальності, економічної рівноправності суб'єктів господарювання у всіх регіонах України [5; 6]. За підходом The Heritage Foundation, економічна самостійність полягає у наявності у підприємців права на власність, права на самостійний вибір форми власності та форми господарювання, на самостійне планування своєї фінансово-господарської діяльності, вільне розпорядження прибутком, самостійний вибір ресурсів, постачальників та споживачів виробленої продукції, встановлення різних форм, систем і, головне, розмірів оплати праці. Економічна відповідальність полягає у відповідальності підприємця своїм майном за результати господарювання: продукцією, яка підлягає реалізації на ринку, та прибутком, який залишається у розпорядженні підприємця після внесення платежів, встановлених законодавством. Економічна рівноправність передбачає однакові економічні умови для будь-якого підприємця (маються на увазі однакові для всіх ціноутворення, оподаткування, розподіл прибутку, інвестиційна та кредитна політика, державні закупівлі, рівні можливості для доступу до матеріально-технічних, фінансових, трудових, інформаційних, природних та інших ресурсів).

Обмеження свобод підприємницької діяльності (бюрократія, корупція, зарегульованість дозвільних процедур), обмеження інвестиційної свободи (недостатньо забезпечені умови для залучення вітчизняних та іноземних інвестицій, значна корупція), слабкий захист прав власності (низький рівень захисту майнової та інтелектуальної власності, суперечливість законодавства, неефективність судової системи, бюрократія,

рейдерство), обмеження фінансової свободи (неефективність банківської системи, нерозвиненість фондового ринку, високі фінансові ризики, недоступність кредитних ресурсів для суб'єктів) ми розглядаємо не лише як загрозу економічній безпеці, але й як тригери загострення соціальної невдоволеності та напруги, які зменшують консолідуєчу здатність центру, а відтак загрожують ірідентистським процесам на Заході України.

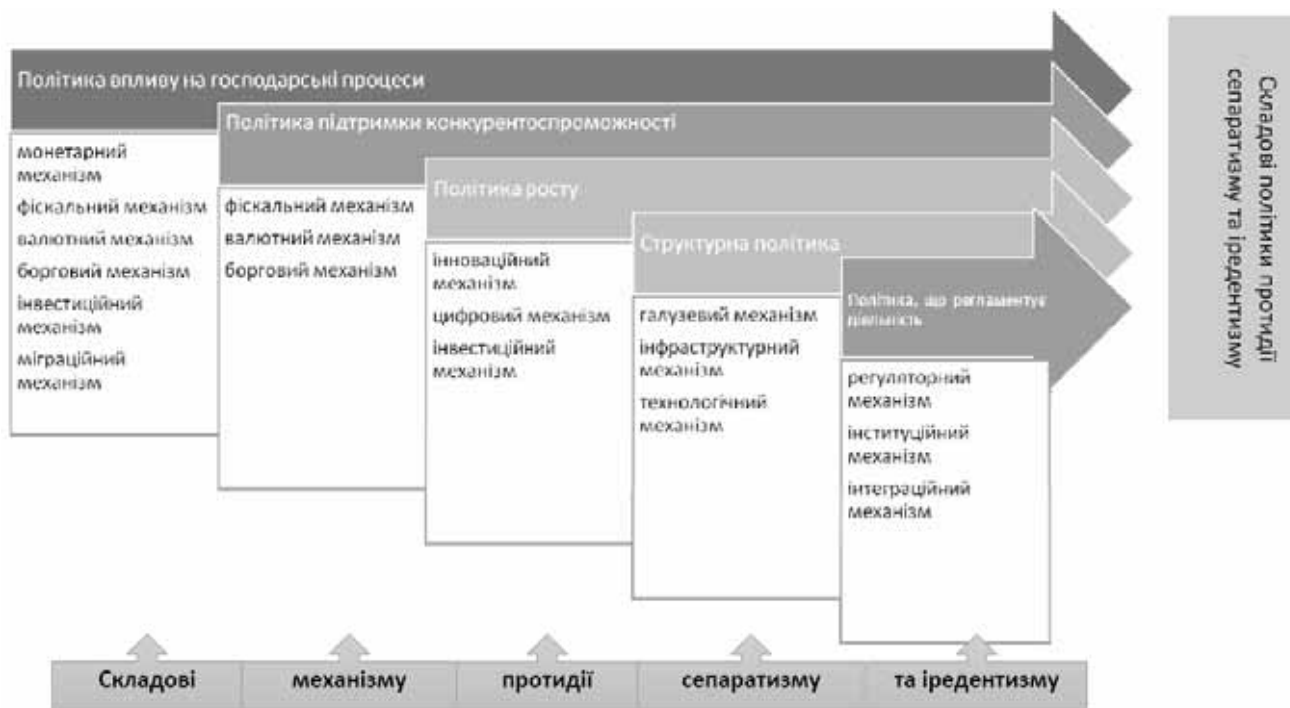
Проблеми у сфері трудових відносин (погіршення зайнятості та умов праці, низький рівень захисту трудових прав), неефективність державного регулювання (високі бюджетні витрати по відношенню до ВВП, високий державний борг), обмеження фіскальної свободи (проявляється у зростанні податкового тягаря, складній процедурі адміністрування податків, неефективності перерозподілу бюджетних витрат) лише загострюють соціально-економічне становище в Україні, виступаючи загрозою економічній безпеці, гальмуючи протікання реформ з відповідними перспективами покращення показників добробуту населення [26, с.77-78].

На нашу думку, економічні механізми політики протидії сепаратизму та ірідентизму в Україні з позицій економічної безпеки слід розглядати в контексті: а) інструментів політики, що регламентує соціально-економічну діяльність; б) структурної політики; в) політики розвитку; г) політики підтримки конкурентоспроможності.

Рис. 1. Політика протидії сепаратизму та ірідентизму з позицій економічної безпеки

Джерело: укладено автором

Рис. 2. Механізми протидії сепаратизму та іредентизму

Джерело: укладено автором

Держава, що відчуває ризики загострення сецесіоністських (як сепаратистських, так й іредентистських) настроїв, яка виступає одним із способів впорядкування та організації життя людей, взаємодія між якими має бути упорядкована й організована відповідно до загальноприйнятої й обов'язкової системи норм, прийнятих у суспільстві (під яким мається на увазі продукт взаємодії людей, певна організація їх життя з внутрішніми протиріччями, сутність якої полягає в різноманітних (економічних, духовних, релігійних та інших) зв'язках і відносинах між людьми, їх об'єднаннями [17]), має контролювати соціальні й політичні інститути — стійкі соціальні або політичні установи, які виконують необхідні для суспільства соціальні або політичні функції — на предмет їхньої відповідності завданню збереження її територіальної цілісності. В процесі реалізації інституційної політики як заходів, що здійснюються державою для формування нових, усунення старих або трансформації наявних трудових, фінансових, соціальних та інших економічних інститутів [18], мають братися до уваги ризики активізації відцентрових сил внаслідок загострення регіональних відмінностей та асиметрій соціально-економічного розвитку регіонів.

Формування ефективної системи регіонального управління, адекватного викликам сучасного суспільного розвитку та спрямованого на максимальне врахування специфіки ресурсного й інституційного забезпечення розвитку окремих адміністративно-територіальних одиниць, і, як наслідок, — на зменшення, а в подальшому — на подолання міжрегіональних і внутрішньо регіональних асиметрій та диспропорцій соціально-економічного розвитку, на якій наголошують О. Дудкіна та П. Дудкін [19, с.21], сприятиме елімінаванню сецесіоністських настроїв у суспільстві та сприятиме економічній безпеці як регіонів, так і держави. Реалізована державою бюджетно-податкова політика має сприяти ресурсному забезпеченню регіонів, що неможливо без здійснення виваженої грошово-кредитної політики, вдала комбінація яких не лише забезпечує стабільність валютного курсу (в тому числі, у процесі врегулювання платіжних дисбалансів), але й в цілому визначає макроекономічну ситуацію в державі, яка позначається на характері здійснення господарської та інвестиційної діяльності, які мають конкретні соціальні наслідки.

При цьому слід взяти до уваги, що від ступеня успішності реалізованої макроекономічної та зовнішньоекономічної політик залежатиме стан боргової безпеки держави як складової економічної безпеки. В разі, якщо зовнішня стійкість держави під впливом зростання обсягу зовнішніх боргових зобов'язань, високих потреб у зовнішньому фінансуванні для рефінансування виплат за зовнішнім боргом, значної волатильності обмінного курсу погіршуватиметься настільки, що актуалізується питання визнання її неплатоспроможності та неможливості обслуговувати борги з реалізацією сценаріїв реструктуризації боргів чи оголошення дефолту, роль держави як консолідатора регіонів значно похитнеться. В ситуації реструктуризації боргів видатки державного бюджету прогнозовано скоротяться, що позначиться на соціально-економічному стані населення. В ситуації оголошення дефолту, яка неминує позначиться на падінні інвестиційного рейтингу держави та відповідно обмеженні її доступу до ринків (джерел) капіталу, спровокує: курсову волатильність національної валюти, що в комплексі з іншими наслідками унеможливить реалізацію суб'єктами господарювання покладених на них зобов'язань в межах укладених контрактів та договорів; проблему зубожіння населення (внаслідок зниження доходів та доступу до соціальної допомоги); проблему безробіття, яка результується в неможливості скористатись конституційними правами на працю, своєчасне отримання медичної допомоги,

освітніх послуг та інших. Окреслене набуде загрозливих масштабів, що позначиться на загостренні іредентистських настроїв як на Сході, так і на Заході України.

Інституційна політика держави має сприяти розвитку потенціалу регіонів до створення нових робочих місць, до розвитку продуктивності праці, до спроможності вирішувати інфраструктурні та модернізаційні проекти, що позначатиметься на ступені їхньої (регіонів) відповідності встановленим соціальним та екологічним стандартам. Державний фонд регіонального розвитку (ДФРР) має в своїй діяльності базуватись на принципах симетричного розвитку інфраструктурних проектів та енергоефективності в усіх регіонах України, що має уможливлуватись бюджетним процесом. ДФРР має заохочувати реалізацію інвестиційних процесів в регіонах, пропонуючи адекватну регуляторну політику, яка має враховувати всі складнощі в координації процесу отримання коштів на всіх ланках взаємодії, що передують отриманню реалізації проектів.

В процесі реалізації євроінтеграційної політики України як комплексної діяльності держави в різних сферах суспільного життя, що має на меті створення законодавчих, економічних, політичних, соціальних та міжнародних передумов для проведення інтеграції України до ЄС шляхом приведення її у відповідність із стандартами Європейського Союзу [20], мають враховуватись її наявні та потенційні наслідки на характер прояву сецесіоністського руху та відповідності запитам економічної безпеки. З метою запобігання іредентизму як в регіонах, де ідея європейської інтеграції не набуває суспільного визнання, так і в регіонах, що глибоко інтегровані в суспільні та господарські процеси в умовах розвитку транскордонного співробітництва (як легального, так і тіньового), інформаційна політика має бути спрямована на висвітлення переваг для регіонів брати участь в інтеграційних процесах в складі держави Україна. Цьому сприятиме використання можливостей, які відкриває програма інвестування для країн-сусідів ЄС (Neighbourhood Investment Facility (NIF)).

NIF є фінансовим механізмом, спрямованим на залучення додаткового фінансування для покриття інвестиційних потреб країн-сусідів ЄС, зокрема для розвитку капіталомісткої інфраструктури у транспорті, енергетиці, навколишньому середовищі, соціальному секторі (напр., будівництві шкіл або лікарень). NIF також підтримує приватний сектор, зокрема щодо операцій з ризиковими капіталами, орієнтованими на малі та середні підприємства. Програма об'єднує гранти від Європейської Комісії та держав-членів ЄС з кредитами європейських державних фінансових інститутів, а також власним внеском країн-партнерів [21, с.36].

Програми ЄС з регіонального співробітництва доповнюють національні (двосторонні) програми допомоги, вирішують проблеми, що мають регіональний вимір, і заохочують міждержавне співробітництво з питань, що становлять взаємний інтерес. Крім того, допомагаючи країнам-бенефіціарам зосередитися на спільних проблемах, транскордонний підхід має потенціал для підвищення довіри між країнами-партнерами, сприяючи тим самим безпеці, стабільності і процвітання. Для деяких проблем транскордонні риси також є невід'ємними – вони можуть бути вирішені тільки через спільні зусилля на регіональному рівні [21, с.23] .

Відповідно до Закону України «Про засади державної регуляторної політики в сфері господарської діяльності» державна регуляторна політика визначена як напрям державної політики, спрямований на вдосконалення правового регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання, недопущення прийняття економічно необґрунтованих та неефективних регуляторних актів, зменшення втручання держави у діяльність суб'єктів господарювання та усунення перешкод для розвитку господарської діяльності, що здійснюється в межах, у порядку та у спосіб, що встановлені Конституцією та законами України [22, с.151] .

Потенціал галузевого, інноваційного, технологічного механізмів протидії сепаратизму та іредентизму в Україні набувають максимального використання у процесі реалізації державою структурної політики. Втім, як справедливо зазначає В. Панченко [23; 24; 25; 26; 27; 28], вплив інноваційного фактору на економіку країни має відбуватися шляхом узгодження інноваційної політики з науково-технічною, бюджетно-фінансовою, грошово-кредитною, промисловою та зовнішньоекономічною політикою за умови досягнення єдності інтересів та злагоджених взаємовідносин між суспільством, державою, владою, бізнесом, громадськими і науковими інституціями. Ефективна стратегія розвитку економіки та суспільства повинна базуватись на продуктивному потенціалі взаємозалежності освіти, науки, наукових досліджень, об'єктів інтелектуальної власності (патентів, промислових зразків), технологій. Відтак інноваційна екосистема як високо координована система динамічних взаємозв'язків, що виникають між економічними агентами й інститутами, результуючись в інноваційній активності, комерційній успішності проектів й технологічній модернізації економічної структури держави, ефективність якої залежить від ступеня відповідності інституційного середовища потребам науки, освіти й бізнесу і здатності останнього забезпечувати замкнутість інноваційного циклу, стане запорукою територіальної цілісності України. Розбудова індустріальних парків забезпечить ефективну реалізацію інноваційного, цифрового та інвестиційного механізму протидії сепаратизму та іредентизму в Україні в разі здійснення політики росту.

Окреслене формує запит на ревізію бюджетно-податкової та грошово-кредитної політики на предмет не лише її спроможності забезпечувати макроекономічну стабільність в країні, але й здатності регулювати соціально-економічні процеси в такий спосіб, аби не загострювати регіональні асиметрії розвитку в межах країни. Реалізація амбітного завдання побудови в Україні сотні індустріальних парків (у тому числі інноваційних хабів) і розбудови територій пріоритетного розвитку уможливить використання виробничого, технологічного, інноваційного і кадрового потенціалу внутрішнього ринку з активізацією руху товарів, послуг і робочої сили між регіонами країни, які реалізують на практиці реформу децентралізації.

Висновки. Беручи за основу підхід В. Панченка до визначення змістовного наповнення «економічної політики», що базувався на виокремленні її складових як з позицій функціонально-інструментального підходу, так і стратегічного, й інституційного, запропоновано виокремити такі механізми політики протидії сепаратизму та іредентизму в контексті відповідності запитам економічної безпеки, як: монетарний, фіскальний, валютний, борговий, інвестиційний, міграційний (в рамках реалізації політики впливу на господарські процеси); фіскальний, борговий (в рамках реалізації політики підвищення конкурентоспроможності); інноваційний, цифровий, інвестиційний механізм (в рамках політики росту); галузевий, інфраструктурний, технологічний механізм (в рамках структурної політики); регуляторний, інституційний, інтеграційний механізм (в рамках політики, що регламентує діяльність).

Складові економічного механізму протидії сепаратизму та іредентизму в Україні включають чотири категорії: верховенство права (захист прав власності, ефективність судової системи, урядова сумлінність); обмеження уряду (податковий тягар, державні витрати, фіскальне здоров'я); регуляторна ефективність (свобода бізнесу, свобода ринку праці, монетарна свобода); відкритість ринків (свобода торгівлі, свобода інвестицій, фінансова свобода). Економічний механізм протидії сепаратизму та іредентизму в Україні має базуватись на принципах економічної самостійності, економічної відповідальності, економічної рівноправності суб'єктів господарювання у всіх регіонах України.

До тригерів сецесіоністських процесів економічної та соціальної природи віднесено: обмеження свобод підприємницької діяльності (бюрократія, корупція, зарегульованість дозвільних процедур); обмеження інвестиційної свободи (недостатньо забезпечені умови для залучення вітчизняних та іноземних інвестицій, значна корупція); слабкий захист прав власності (низький рівень захисту майнової та інтелектуальної власності, суперечливість законодавства, неефективність судової системи, бюрократія, рейдерство); обмеження фінансової свободи (неефективність банківської системи, нерозвиненість фондового ринку, високі фінансові ризики, недоступність кредитних ресурсів для суб'єктів); проблеми у сфері трудових відносин (погіршення зайнятості та умов праці, низький рівень захисту трудових прав); неефективність державного регулювання (високі бюджетні витрати по відношенню до ВВП, високий державний борг); обмеження фіскальної свободи (проявляється у зростанні податкового тягара, складній процедурі адміністрування податків, неефективності перерозподілу бюджетних витрат).

Визнаючи, що Україна є малою відкритою економікою з відповідними масштабами внутрішнього ринку, що чинить тиск на економічну безпеку, актуальності набуває питання диверсифікації її інвестиційного портфеля з метою мінімізації циклічних і секторальних ризиків. Акцент на створенні сприятливих умов для залучення внутрішніх і зарубіжних інвестицій уможливить вже у середньостроковій перспективі входження України на ринки третіх країн як інвестора, що вимагатиме виваженої регуляторної політики держави, яка відіграватиме роль консолідатора регіонів.

Продуктування конкурентного набору політик і розробка нормативно-правової бази регулювання міжнародних торговельних та інвестиційних відносин, що є обов'язком державного апарату, уможливить реалізацію конкурентоспроможної виробничо-економічної і маркетингової стратегії із забезпеченням системи мотивацій, чого не можна досягти на рівні регіонів. Ефективність державної регуляторної політики з позицій економічної безпеки дозволить забезпечити: зниження капітальних витрат та ризику при створенні нових потужностей; придбання джерел сировини або нової виробничої бази; розширення діючих виробничих потужностей; реалізацію переваг дешевих чинників виробництва; можливість уникнення циклічності або сезонної нестабільності виробництва; пристосування до процесу скорочення життєвого циклу продукції; підвищення ефективності функціонуючого маркетингу; освоєння нових каналів торгівлі; можливість проникнення на конкретний географічний ринок; вивчення потреб; набуття управлінського досвіду на нових ринках; пристосування до країни, яка приймає капітал. Втім, інвестиції за кордон можуть бути використані не тільки для освоєння ринку приймаючої країни, а й з метою подальшого виходу на ринки сусідніх до неї країн або цілих регіонів. Окреслене сприятиме підвищенню ролі держави як консолідатора регіонів України та мінімізує економічні причини сецесіоністських настроїв у суспільстві.

Література.

1. Muro D. How do Prospects of EU Membership Influence Support for Secession? A Survey Experiment in Catalonia and Scotland / D. Muro, M. C. Vlaskamp // *West European Politics*. – 2016. – Vol. 39 (6). – P. 1115–1138.
2. Bolton P. The Breakup of Nations: A Political Economy Analysis / P. Bolton, G. Roland // *The Quarterly Journal of Economics*. – 1997. – Vol. 112 (4). – P. 1057–1090.
3. Іващенко О. А. Перспективи участі України в глобальних ланцюгах створення вартості як засіб підвищення конкурентоспроможності в умовах транснаціоналізації виробничих відносин / О. А. Іващенко, Н. В. Резнікова // *Інвестиції: практика та досвід*. – 2015. – № 16. – С. 22–26.
4. Іващенко О. А. Перспективи трансформації торговельних відносин України в контексті становлення нових центрів стратегічного партнерства // О. А. Іващенко, Н. В. Резнікова // *Економіка та держава*. – 2015. – № 9. – С. 6–11.
5. Резнікова Н. В. Теоретико-емпіричні підходи до дослідження й ідентифікації економічних мотивів та наслідків відокремлення і сепаратизму на основі вивчення міжнародного досвіду / Н. В. Резнікова // *Економіка та держава*. – 2020. – № 6. – С. 13–20.

6. Резнікова Н.В. Огляд теоретичних підходів до ідентифікації економічної мотивації як чинника відокремлення і сепаратизму / Н.В. Резнікова // Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Економіка. – 2020. – Вип. 19. – С. 92-104.
7. Панченко В. Г. Глобальні виміри неопротекціонізму: теорія і практика / В. Г. Панченко. – К.: Аграр Медіа Груп, 2018. – 618 с.
8. Чмир О. С. Вітчизняна практика та світовий досвід СЕЗ і ТПР / О. С. Чмир, В. Г. Панченко, Ю. В. Гусев, В. І. Пила. – Київ-Дніпропетровськ: Вістка, 2013. – 252 с.
9. Панченко В. Г. Нова промислова політика України як прояв ліберального економічного патріотизму [Електронний ресурс] / В. Г. Панченко // Міжнародні відносини. Серія: Економічні науки. – 2015. – №.6. – Режим доступу: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/3400/3075
10. Панченко В.Г. Проблема підвищення конкурентоспроможності економіки України в контексті політики нового прагматизму: світовий досвід економічної модернізації / В. Г. Панченко // Економіка і держава. – 2018. – № 1. – С. 27–33.
11. Панченко В. Г. Теоретичні підходи до визначення економічної сили та економічних інтересів держави як детермінант її економічної політики (випадок неопротекціонізму) / В. Г. Панченко // Інвестиції: практика та досвід. – 2018. – № 5. – С. 12–19.
12. Shnyrkov O. Ukraine's export diversification: the impact of economic integration and disintegration / O. Shnyrkov, O. Rogach, N. Reznikova, A. Nanavov // Journal Global Policy and Governance. – 2020. – Vol. 9 (1). – P. 3-18.
13. Osaulenko O. The Productive Capacity of Countries Through the Prism of Sustainable Development Goals: challenges to international economic security and to competitiveness / O. Osaulenko, O. Yatsenko, N. Reznikova, D. Rusak // Financial and credit activity: problems of theory and practice. – 2020. – Vol 2 (33). – P. 492-499.
14. Панченко В. Г. Стратегічне моделювання сценаріїв росту ВВП України за умов реалізації політики неопротекціонізму: проєкції економічного розвитку [Електронний ресурс] / В. Г. Панченко, А. С. Нананов // Ефективна економіка. – 2018. – № 8. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6560>
15. Bulatova O.V. Regional trade agreements and the dialectics of protectionism and liberalism: new vectors of competitiveness / O.V. Bulatova, V.G. Panchenko // Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Економіка. – 2018. – Вип 15. – С. 115–126.
16. 2020 Index of Economic Freedom [Electronic resource]. – 2020. – Mode of access: <https://www.heritage.org/index/>
17. Віхров О. П. Теорія держави і права: курс лекцій : навч. посіб. / О. П. Віхров, І. О. Віхрова. – Чернівці: Десна Поліграф, 2015. – 303 с.
18. Офіційний сайт «Словопедія» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://slovopedia.org.ua/38/53382/380158.html>
19. Дудкіна О. Регіональна соціально-економічна асиметрія: діагностика та шляхи подолання / О. Дудкіна, П. Дудкін // Галицький економічний вісник. – 2012. – №5 (38). – С. 21-27.
20. Калина М. Особливості євроінтеграційної політики України / М. Калина // Вісник НАДУ при Президентіві України. – 2004. – № 2. – С. 125-132.
21. Офіційний сайт Центру управління знаннями «Ресурсний центр зі сталого місцевого розвитку» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://rozvytok.in.ua/library/848->
22. Колесніков О.А. Державна регуляторна політика та дерегуляція: господарсько-правовий аспект / О. А. Колесніков // Економічна теорія та право. – 2016. – № 1. – С. 148-158.
23. Панченко В. Г. Замкнутий цикл інновацій як інструмент інноваційного неопротекціонізму в політиці стимулювання економічної модернізації: виклики створенню інноваційної екосистеми [Електронний ресурс] / В. Г. панченко // Ефективна економіка. – 2017. – №11. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6144>
24. Панченко В. Г. Світовий досвід використання потенціалу кластерів як інструменту забезпечення економічної модернізації / В. Г. Панченко // Стратегічні орієнтири розвитку економіки України: матеріали міжн. наук.-прак. конф. (6–7 жовтня 2017 р., м. Одеса). – Одеса: ОНУ імені І. І. Мечникова, 2017. – С. 18–21.
25. Панченко В. Г. Асиметрії в продуктивності праці як прояв глобальної дивергенції економічного росту: висновки для України / В. Г. Панченко // Продуктивна спроможність націй: приклад України: матеріали міжн. наук. конф. (29 червня 2017 р., м. Київ). – К.: ІМВ, 2017. – С. 120–122.
26. Панченко В. Г. Економічний патріотизм. Стратегія реалізації національного інтересу для стрімкого розвитку України / В. Г. Панченко, В.М. Кривенко, Н.В. Резнікова, А.С. Нанавов. — Дніпро: ЛІРА, 2018. — 152 с.
27. Резнікова Н. Інноваційна модель розвитку національної економіки: оцінка стартових можливостей та засобів реалізації [Електронний ресурс] / Резнікова Н. – Режим доступу: www.academia.org.ua
28. Відякіна М. М. Сучасна світова фінансова криза в деструктивних вимірах інвестиційного прагматизму / М. М. Відякіна, Н. В. Резнікова // Вісник Національного банку України. – 2010. – № 5 (171). – С. 23-27.
29. Резнікова Н. В., Рубцова М. Ю., Рилач Н. М. Інституційні важелі міжнародної конкурентоспроможності національної інноваційної системи: проблема вибору інструментів стимулювання інноваційних підприємств. Ефективна економіка. 2018. № 11. – URL:

References.

1. Muro, D. and Vlaskamp, M. C. (2016), "How do Prospects of EU Membership Influence Support for Secession? A Survey Experiment in Catalonia and Scotland", *West European Politics*, vol. 39, no. 6, pp. 1115–1138.
2. Bolton, P. and Roland, G. (1997), "The Breakup of Nations: A Political Economy Analysis", *The Quarterly Journal of Economics*, vol. 112, no. 4, pp. 1057–1090.
3. Ivashchenko, O. and Reznikova, N. (2015), "The opportunities of participation in global value chains for Ukraine in the context of transnationalisation", *Investytsiyyi: praktyka ta dosvid*, vol. 16, pp. 22–26.
4. Ivashchenko, O. and Reznikova, N. (2015), "The Prospects of Ukraine's Trade Relations' Transformation in Context of Growing Economic Power of Developing Countries as New Centers of Strategic Partnership", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 9, pp. 6-11.
5. Reznikova, N. (2020), "Theoretical and empirical approaches to investigating and identifying economic motives and consequences of secessionism: a review of international experiences", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 6, pp. 13–20.
6. Reznikova, N. (2020), "A review of theoretical approaches to identification of the economic motivation as a factor of secession and secessionism", *Bulletin of Mariupol State University, Series Economics*, vol. 19, pp. 92–104.
7. Panchenko, V. (2018), *Hlobal'ni vymiry neoprotektsionimu: teoriia i praktyka* [Global Neoprotection Dimensions: Theory and Practice], Ahrar Media Hrup, Kyiv, Ukraine.
8. Chmyr, O. S., Panchenko, V. H., Husyev, Yu. V. and V. I. Pyla (2013), *Vitchyznyana praktyka ta svitovyy dosvid SEZ i TPR* [Domestic practice and world experience of SEZ and TPD], Vistka, Kyiv-Dnipropetrovsk, Ukraine.
9. Panchenko, V. (2015), "New industrial politics of Ukraine as display of liberal economic patriotism", *The International relations. Series: Economic sciences*, vol. 6, pp. 1-21.
10. Panchenko, V. (2018), "Neo-protectionist potentials of monetary policy", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 1, pp. 27–33.
11. Panchenko, V. (2018), "Theoretical approaches to defining economic force and economic interests of a state as determinants of its economic policy (the case of neoprotectionism)", *Investytsiyyi: praktyka ta dosvid*, vol. 5, pp. 12–19.
12. Shnyrkov, O. Rogach, O., Reznikova, N. and Nanavov, A. (2020), "Ukraine's export diversification: the impact of economic integration and disintegration", *Journal Global Policy and Governance*, vol. 9, no. 1, pp. 3-18.
13. Osaulenko, O., Yatsenko, O., Reznikova, N. and Rusak, D. (2020), "The Productive Capacity of Countries Through the Prism of Sustainable Development Goals: challenges to international economic security and to competitiveness", *Financial and credit activity: problems of theory and practice*, vol 2, no. 33, pp. 492-499.
14. Panchenko, V. and Nanavov, A. (2018), "Strategic modeling of GDP growth scenarios of Ukraine in the context of the implementation of the policy of neoprotectionism: projections of economic development", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 8, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6560> (Accessed 12 June 2020).
15. Bulatova, O. and Panchenko, V. (2018), "Regional trade agreements and the dialectics of protectionism and liberalism: new vectors of competitiveness", *Bulletin of Mariupol State University, Series Economics*, vol. 15, pp. 115–126.
16. The official site of 2020 Index of Economic Freedom (2020), available at: <https://www.heritage.org/index/> (Accessed 12 June 2020)
17. Vikhrov, O. P. and Vikhrova, I. O. *Teoriya derzhavy i prava* [Theory of State and Law], Desna Polihraf, Chernihiv, Ukraine.
18. The official site of "Slovopedia" (2020), available at: <http://slovopedia.org.ua/38/53382/380158.html> (Accessed 12 June 2020)
19. Dudkina, O. and Dudkin P. (2012), "Regional socio-economic asymmetry: diagnostics and ways to overcome", *Halyts'ky ekonomichnyy visnyk*, vol. 5, no. 38, pp. 21-27.
20. Kalyna, M. (2004), "Peculiarities of European integration policy of Ukraine", *Bulletin of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine*, no. 2, pp 125-132.
21. The official site of Knowledge Management Center "Resource Center for Sustainable Local Development" (2020), available at: <https://rozvytok.in.ua/library/848-> (Accessed 18 June 2020)
22. Kolesnikov, O. A. (2016), "State regulatory policy and deregulation: economic and legal aspect", *Economic theory and law*, no. 1, pp. 148-158.
23. Panchenko, V.H., (2017) "The closed loop of innovations as an instrument for innovation protectionism in the policy stimulating economic modernization: challenges to the creation of an innovative eco-system", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 11, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6144> (Accessed 20 June 2020)
24. Panchenko V. H. (2017), "World experience of using the potential of clusters as a tool to ensure economic modernization", *Materialy mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi* [Conference Proceedings of the International scientific-practical conference], Stratehichni oryentyry rozvytku ekonomiky Ukrayiny [Strategic guidelines for the development of Ukraine's economy], ONU named after I.I. Mechnikov, Odessa, Ukraine.

25. Panchenko V. H. (2017), "Asymmetries in labor productivity as a manifestation of global divergence of economic growth: conclusions for Ukraine", *Materialy mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi* [Conference Proceedings of the International scientific-practical conference], Produktyvna spromozhnist' natsiy: pryklad Ukrayiny [Productive capacity of nations: the example of Ukraine], IIR, Kyiv, Ukraine.
26. Panchenko, V., Kruvenko, V., Reznikova, N. and Nanavov, A. (2018), *Ekonomichnyy patriotyzm. Stratehiya realizatsiyi natsional'noho interesu dlya strimkoho rozvytku Ukrayiny* [Economic patriotism. Strategy for realization of national interest for rapid development of Ukraine], Lira, Dnipro, Ukraine.
27. Rieznikova, N., "Innovatsiina model rozvytku natsionalnoi ekonomiky: otsinka startovykh mozhlyvostei ta zasobiv realizatsii" [Online], available at: www.academia.org.ua (Accessed 20 June 2020)
28. Vidyakina, M. and Reznikova, N. (2010), "The current global financial crisis in the destructive dimensions of investment pragmatism", *Bulletin of the National Bank of Ukraine*, vol. 5, no. 171, pp. 23-27.
29. Reznikova, N., Rubtsova, M. and Rylach, N. (2018), "Institutional levers of the international competitiveness of the national innovation system: the problem of selecting the instruments for stimulation of innovating enterprises", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 11, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6699> (Accessed 19 Jul 2020). DOI: 10.32702/2307-2105-2018.11.14

Стаття надійшла до редакції 19.07.2020 р.